התשתית הפסיכולוגית של החברה הפלסטינית נותרת בקיבעונה

written by פרופ׳ קובי מיכאל | 10.04.2024

בסקר שנערך בתחילת החודש שעבר על ידי מכון הסקרים הפלסטיני PCPSR, בראשות ד״ר ח׳ליל שקאקי, ושממצאיו פורסמו לקראת סוף החודש, שבים ומתחדדים הנתונים לגבי תודעת המאבק של החברה הפלסטינית וקיבעון התשתית הפסיכולוגית הקולקטיבית בה. המכון בראשות ד״ר ח׳ליל שקאקי מפרסם את סקריו הרבעוניים מאז אמצע שנות התשעים, כאשר בכל סקר מופיעות כמה שאלות קבועות הנוגעות להעדפות הפוליטיות של הנסקרים ולהערכותיהם לגבי סדרי העדיפות של היעדים הלאומיים הפלסטיניים ובעיות היסוד שבהן יש צורך לטפל. לצד זאת מוצגות שאלות פרטניות ומשתנות בהקשרים שונים בעקבות אירועים משמעותיים.

הממצאים לגבי השאלות הקבועות מאפשרים מעקב שיטתי והשוואתי על פני שנים ארוכות, זיהוי מגמות ושינויים, ככל שישנם. אוכלוסיית הנסקרים רחבה ומייצגת את החברה הפלסטינית ברצועת עזה, ביהודה ובשומרון, כשהסקרים מתבצעים באמצעות סוקרים המתייצבים בבתי המשתתפים באופן פיזי ולא כסקרים אינטרנטיים או טלפוניים. בשל התנאים ברצועת עזה בעקבות המלחמה, נסקרו רק פלסטינים המתגוררים באזורים בטוחים יחסית בדרום הרצועה, ולכן גם הסוקר מעלה את האפשרות שתיתכנה הטיות מסוימות בממצאים.

הסוגיות החשובות שנבדקו בסקר זה, כמו גם בסקר דצמבר 2023 שקדם לו, הן ההתייחסות לעמדות הנסקרים בנוגע למתקפה הרצחנית ב-7 באוקטובר, לרמת התמיכה בחמאס וביחיא סנוואר, לאחריות לגבי פרוץ המלחמה ולמצוקות ההומניטריות של האוכלוסייה ברצועת עזה, לזהות מבצעי פשעי המלחמה ולציפיות ולהעדפות בנוגע לגורם השלטוני ברצועת עזה ביום שאחרי המלחמה. במקביל הוצגו שאלות קבועות אחרות שהופנו למשתתפים גם בכל הסקרים הקודמים.

חלק מהממצאים משקפים סוג של דיאלקטיקה פלסטינית, המחייבת הסברים שהם מעבר לממצאי הסקר. כך למשל, התמיכה בחמאס והציפייה לראותו כריבון ברצועת עזה ביום שאחרי המלחמה, לצד ביקורת קשה על חמאס בכל הנוגע להוגנות שבחלוקת הסיוע ההומניטרי או הגידול בתמיכה בפתרון שתי המדינות. יש מי שיראו בעצם הגידול בתמיכה בפתרון שתי המדינות משום התפכחות של הציבור העזתי והפנמת נזקי המלחמה שכפה עליהם חמאס, אלא שניסיון העבר מלמד שהתמיכה ברעיון שתי המדינות היא לרוב הבעת עמדה כללית שאיננה מתייחסת למהות פתרון שתי המדינות. בסקרים אחרים של המכון הוצגו בפני הנסקרים רכיבי פתרון שתי המדינות, ואז צנחה התמיכה ברעיון זה.

ממצאי הסקר מצביעים על מגמה מתמשכת של הקצנה, או לכל הפחות עמדות קיצוניות

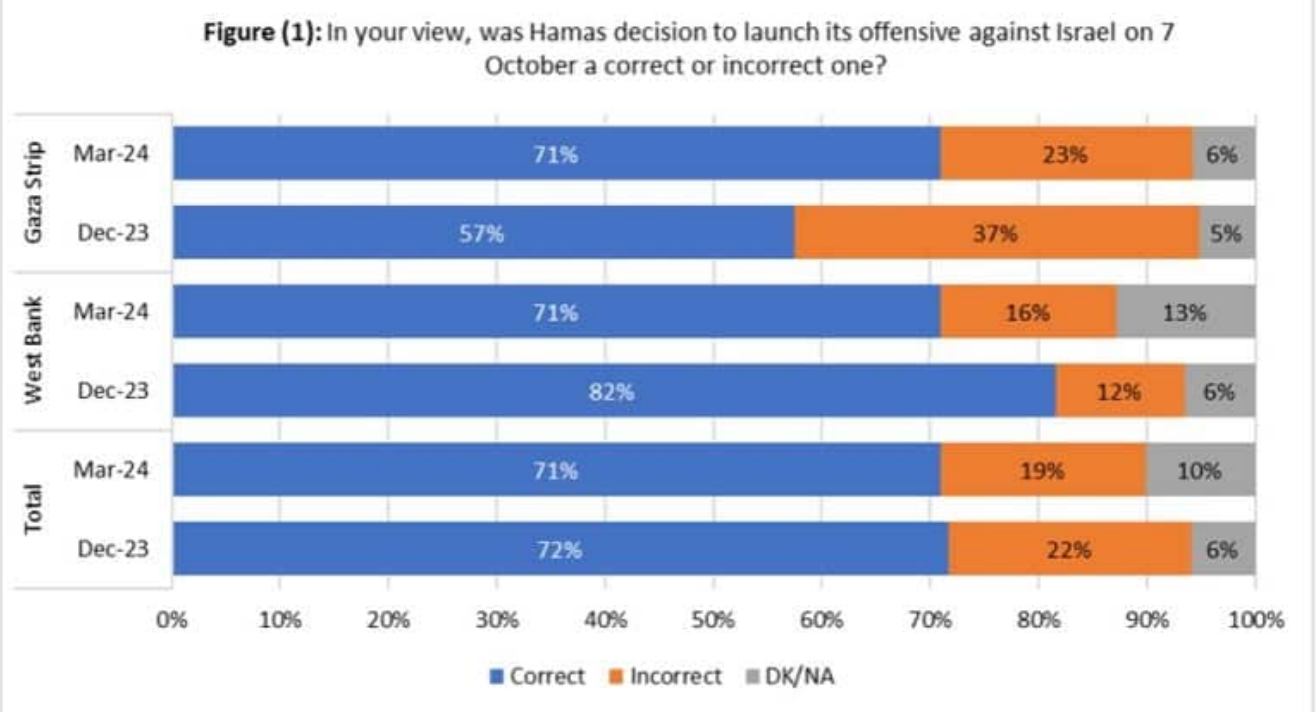
ומיליטנטיות יותר של הציבור הפלסטיני ביהודה ושומרון בהשוואה לעמדות הציבור הפלסטיני ברצועת עזה. נראה שההסבר לכך נעוץ, לפחות בחלקו, באכזבה העמוקה של הציבור הפלסטיני שם מהרשות הפלסטינית ומנשיא הרשות. חמאס, מנגד, נתפס כמי שמצליח לחולל שינוי ולהחזיר את הסוגיה הפלסטינית לסדר היום הבינלאומי ולהשיב את הכבוד הלאומי הפלסטיני בעצם הפגיעה בישראל. עובדת הריחוק משדה הלחימה עצמו של תושבי יהודה ושומרון מאפשרת תפיסה כזו, שכן קל יותר להיות לאומן ונחרץ כשאינך נאלץ לשלם את מחיר המלחמה או חווה אותה מקרוב.

המגמות שעולות מן הסקר משקפות את הנכונות הפלסטינית להצדיק את מעשי הטבח ב-7 באוקטובר, ואף את חוסר היכולת שלהם לקבל אחריות למעשיהם. זאת, בנוסף לגישה המעדיפה את המשך הפגיעה בישראל במקום הליך מדיני או בנייה של מוסדות מדינתיים, כלכלה וחברה אזרחית בדרך לעצמאות. גישה זו היא חלק מהתודעה הקולקטיבית של הפלסטינים, שבמסגרתה ניתנת עדיפות ל"התנגדות" על פני משא ומתן, וזכות השיבה נתפסת כיעד עליון. עקב כך, גורמים המייצגים ערכים אלו, כגון חמאס, זוכים לתמיכה פלסטינית נרחבת, בעוד שהרש"פ נתפסת כמי שנטשה את דרך המאבק בעבור תהליך מדיני שאינו מקדם את היעדים הלאומיים הפלסטיניים, ולמרות הכישלון ממשיכה לדבוק בשיתוף פעולה ביטחוני עם ישראל. למעשה, הרשות נתפסת כמי שמשרתת את מטרות "הכיבוש" בזמן שהיא עצמה נגועה בשחיתות, מדירה את מנהיגות הפנים וסובלת מכישלון תפקודי ברמה המדינתית.

תמיכה בזוועות 7 באוקטובר

ממצאי הסקר משקפים את התשתית הפסיכולוגית הבעייתית של החברה הפלסטינית, שבאה לידי ביטוי ביחס לזוועות הטבח ב-7 באוקטובר, כמעט חצי שנה לאחר שהתרחש. הפלסטינים, כך נראה, אינם מקבלים אחריות למעשיהם, ומעדיפים להתמקד בפגיעה בישראל במקום להתמקד בבניית חברה אזרחית, מוסדות וכלכלה בדרך לעצמאות. בראייתם, את יעדיהם ישיגו באמצעות מאבק מזוין בישראל, ולכן תמיכתם ניתנת למי שפועל בדרך זו.

כך למשל, 71 אחוזים מהפלסטינים חושבים שמתקפת הפתע של חמאס ב-7 באוקטובר הייתה מוצדקת ירידה של אחוז אחד בהשוואה לממצאי הסקר הדומה שנערך בדצמבר 2023. ברצועת עזה נרשמה עלייה בתמיכה בטבח, מ-57 ל-71 אחוזים, כאשר ביהודה ושומרון ישנה ירידה בתמיכה במעשים אלו מ-82 ל-71 אחוזים בהשוואה לדצמבר. במקביל, רק 19 אחוזים השיבו בחיוב להיגד שהמתקפה הייתה בחזקת טעות, כאשר בסקר הקודם שיעורם של אלה שסבורים כי המתקפה הייתה שגויה היה גבוה יותר, ועמד על 22 אחוזים. המשמעות המצטברת של שני הנתונים הללו היא תמיכה נרחבת יותר במתקפה של חמאס, על אף המחיר הנורא שגבתה מהפלסטינים.

סקר מרץ, מכון PCPSR: עמוד 5

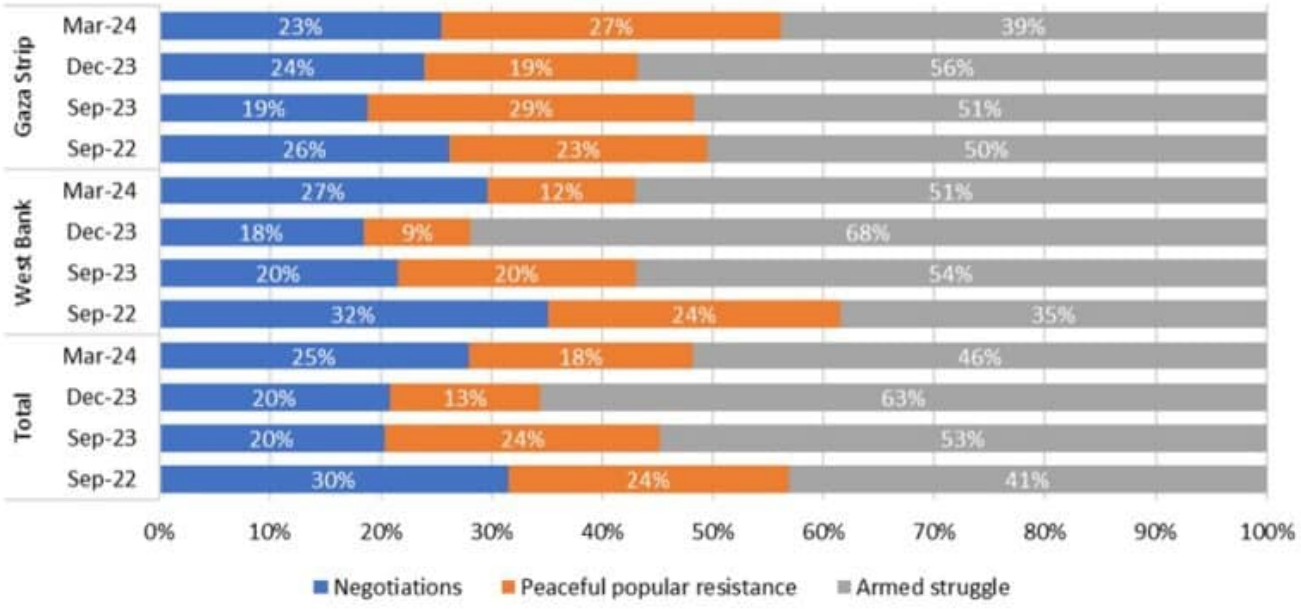
גרוע מכך, שיעור נרחב יותר מקרב המשיבים תולה את האשמה לסבל הפלסטיני דווקא בישראל: 64 אחוזים סבורים שהיא זו שאחראית לסבל הפלסטיני, לעומת 52 אחוזים בדצמבר. רק 7 אחוזים מאשימים את חמאס בסבל הפלסטיני, ו-6 אחוזים את הרשות הפלסטינית. שיעור העזתים שמאשים את חמאס צנח מ-19 אחוזים בדצמבר ל-9 בלבד כעת, מה שמעיד על היעדר ההפנמה, ובעיקר על עוצמת התמיכה בחמאס ובמתקפת 7 בדצמבר ועומקה.

תוצאות הסקר גם משקפות את חוסר היכולת של הפלסטינים לקבל אחריות למעשיהם, על אף תיעוד נרחב שלהם. 90 אחוזים מהפלסטינים, לפי הסקר, סבורים שישראל היא זו שמבצעת פשעי מלחמה, ורק 5 אחוזים חושבים שחמאס ביצע פשעי מלחמה במהלך המלחמה. דרך הפעולה של ארגון הטרור קרי, ההתנגדות המזוינת, כולל מעשי טבח ושימוש באוכלוסייה אנושית כמגן אנושי נתפסת כלגיטימית.

גם בטווח הארוך ניכר כי הפלסטינים אינם מעוניינים בפתרון של שלום עם ישראל. כך למשל, אף שחלה עלייה קלה בתמיכה ברעיון של פתרון שתי המדינות, ובייחוד בקרב הנסקרים בעזה לכאורה, נתון חיובי יחסית, המשקף הפנמה שישראל לא תיעלם מהמפה ודואליות מסוימת בעזה ביחס לחמאס המאבק המזוין נותר עדיין האפשרות המועדפת על כלל הפלסטינים (46 אחוזים בסך הכול, כולל 51 אחוזים ביהודה ושומרון ו-39 אחוזים בעזה) כדרך להקמת מדינה פלסטינית וסיום "הכיבוש". תמיכה קטנה בהרבה, 18 אחוזים, ניתנה להתנגדות שאינה אלימה, ורק רבע מהפלסטינים שענו לסקר תומכים בקיום משא ומתן עם ישראל. חמור מכך, שליש בדיוק של הפלסטינים סבורים כי היעד החשוב ביותר שהם צריכים לשאוף אליו הוא מימוש זכות השיבה של פליטי 1948 נתון המשקף את משקלו של רכיב זה באתוס הלאומי ובתשתית הפסיכולוגית

של הקולקטיב הפלסטיני, שמשמעותו אי-הכרה בזכות קיומה של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי. המשמעות של מימוש זכות השיבה היא למעשה חיסולה של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי.

Figure (29): In your view, what is the best means of achieving Palestinian goals in ending the occupation and building an independent state?

סקר מרץ, מכון PCPSR: עמוד 24

המגמות של התמיכה במאבק המזוין משתקפות גם בתמיכה של הפלסטינים בגורמים חיצוניים במהלך המלחמה: שביעות רצון גבוהה במיוחד נרשמה מתפקודם של החות'ים. 83 אחוזים תומכים בשלוחה איראנית שהובילה לחסימת מצרי באב-אלמנדב ולהתקפות על ישראל. הבאים בתור ברשימת שביעות הרצון הפלסטינית באזור הם קטר (56 אחוזים), אך גם חיזבאללה (48 אחוזים) ואיראן (30 אחוזים). ירדן ומצרים, מנגד (22 ו-12 אחוזים בהתאמה), משתרכות הרחק מאחור. תמונת מראה של הנתונים הללו היא התמיכה בשחקנים בינלאומיים שאינם מהאזור: שביעות הרצון הגבוהה ביותר ניתנה לרוסיה, 19 אחוזים, בעוד שארה"ב, המבקשת לקדם משא ומתן ובניית מדינה פלסטינית דמוקרטית, קיבלה אחוז אחד בלבד.

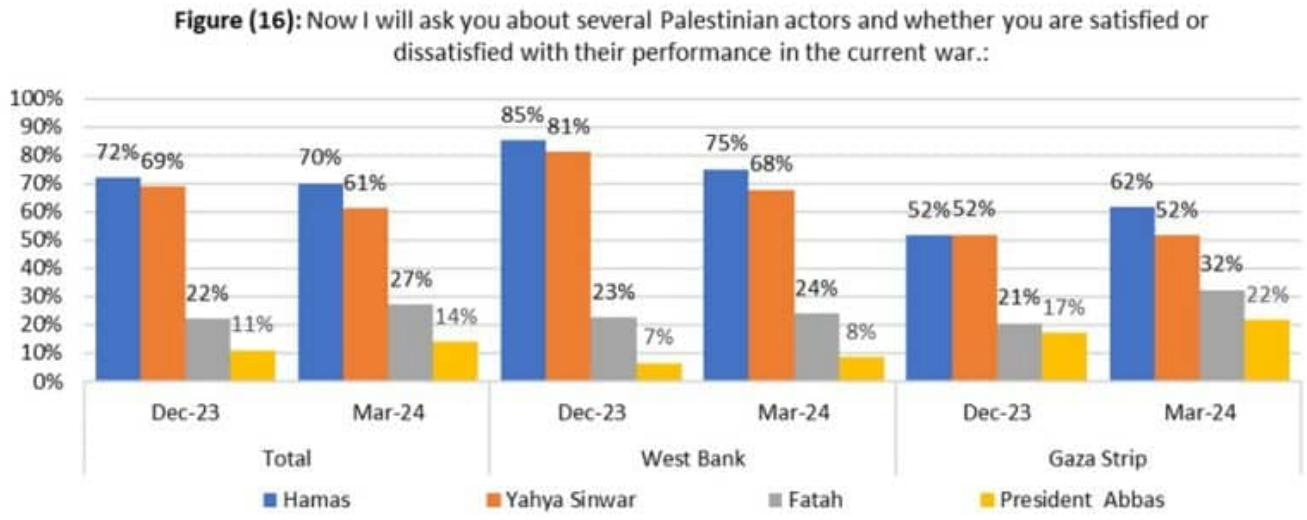
אחת מנקודות האור היחידות בסקר, נוסף על העלייה הקלה בתמיכה בפתרון שתי המדינות, היא הצניחה בתמיכה במאבק המזוין. מאז דצמבר ירדה התמיכה של כלל הפלסטינים בטרור מ-46 ל-35 אחוזים, ואפילו בעזה היא ירדה מ-56 אחוזים ל-39. ביהודה ושומרון חלה ירידה בשיעור דומה, מ-68 ל-51 אחוזים. ובכל זאת, זו עדיין האפשרות המועדפת ביותר על כלל הפלסטינים בהשוואה לאפשרויות האחרות שעל הפרק. אם מגמה זו תתחזק, ייתכן שהיא מלמדת על כך שיש השפעה ראשונית למלחמה בעזה על העמדות הפלסטיניות בנושא זה. מאידך גיסא, התמיכה הגבוהה יותר בקרב תושבי יהודה ושומרון מצביעה על מגמות הקצנה המושפעות מהמלחמה ברצועת עזה, אך לא פחות מזה מהמלחמה הישראלית בטרור בשטחי יהודה ושומרון, הגובה

מחיר גבוה בקרב הפלסטינים, ומהאכזבה העמוקה מהרשות הפלסטינית.

תמיכה מתמשכת בחמאס

הסקר מבליט תופעה מדאיגה הקשורה לתודעה הקולקטיבית של הציבור הפלסטיני: על אף העובדה שחמאס הוכה קשות במלחמה, ולמרות הסבל וההרס שגרמה המתקפה לרצועת עזה, ארגון הטרור נהנה עדיין מאהדה נרחבת בקרב האוכלוסייה ביהודה ושומרון, ואפילו בעזה עצמה. יתרה מכך, ובהמשך להצדקת הטבח ומטרותיו, הפלסטינים ככלל מרוצים מתפקודו של חמאס ומהאופן שבו הוא מנהל את המלחמה מול ישראל. הם אינם מסוגלים לראות את ההרס סביבם כמחיר לא כדאי, ומעדיפים לדבוק בטרור על אף כל תוצאותיו. זה כאמור חלק מאותה תודעה שעדיין לא השתנתה, על אף המלחמה ותוצאותיה.

70 אחוזים ממשיבי הסקר, למשל, ציינו את שביעות רצונם מתפקודו של חמאס במהלך המלחמה נתון זהה לנתון בדצמבר, מה שמשקף כי מדובר במגמה מתמשכת. באופן פרטני, יחיא סנוואר, מנהיג חמאס בעזה, זכה לתמיכה גדולה בתפקודו: 61 אחוזים מרוצים ממנו. יש בכך כדי ללמד שסנוואר מבין את היקף התמיכה הציבורית בו ובארגון הטרור שהוא מנהיג, וכן בדרך שבחר ללכת בה ב-7 באוקטובר, על אף מחיריה. לפיכך הוא מרשה לעצמו להקשיח את עמדותיו במשא ומתן, ולהציב את הישרדותו והישרדות הארגון כריבון ברצועת עזה כמטרה ראשונה במשא ומתן לשחרור החטופים.

סקר מרץ, מכון PCPSR: עמוד 16

במבט צופה פני עתיד, רוב גדול (78 אחוזים) של משיבי הסקר ציינו כי בראייתם המלחמה בעזה תחיה את ההתעניינות הבינלאומית בסכסוך הפלסטיני-ישראלי, ואף תוביל להכרה גדולה יותר במדינה פלסטינית. נתון זה מסביר מדוע המלחמה "כדאית": זו אמונה בצדקת הדרך האלימה שבחר חמאס כאמצעי להשיג את המטרה המדינית של עצמאות פלסטינית, ולכן יש לתמוך בה. במקביל, ניכר גם כי תושבי עזה מעדיפים שחמאס יישאר בשלטון בתום המלחמה יותר מ-50

אחוזים מהעזתים שהשיבו לסקר ציינו כי הם מעדיפים שחמאס יישאר בשלטון ברצועה, עלייה לעומת הסקר בדצמבר.

נתון אחר משקף את המעורבות של האוכלוסייה העזתית בפעילותו של חמאס: בסך הכול, לפי נתוני חמאס, נהרגו במלחמה בעזה עד כה כ-32 אלף פלסטינים, ולפי הערכות שונות כ-13 אלף מהם הינם מחבלים. עם זאת, 80 אחוזים מהנסקרים ברצועת עזה דיווחו שלפחות בן משפחה אחד שלהם (מהשאלה לא ברורה דרגת הקרבה לנסקרים) נהרג או נפצע במלחמה עד כה. למרות אי הבהירות שקיימת בנתון והיעדר אפשרות לדיוק, ברור שמדובר בהיקף רחב ביותר של משפחות שקרוביהם שנהרגו או נפצעו ואשר נמנו עם הרוגי חמאס. המשמעות היא שמשפחות רבות מאוד קשורות לחמאס באופן פעיל ומשמעותי.

הנתונים מצביעים על עומק ההיטמעות של חמאס בחברה האזרחית ברצועת עזה. היקף התמיכה בחמאס וההעדפה הברורה והבולטת לראות אותו כגורם השלטוני ברצועת עזה לאחר המלחמה מעידים על חברה מגויסת למאבק, שלא רק שאינה מנוכרת לחמאס או מדוכאת על ידו, אלא רואה בו שליח מצווה נאמן לדרכה, ולכן גם משתפת איתו פעולה. את הנתון הזה חשוב להדגיש במסגרת מאמץ התודעה וההסברה הישראלי אל מול הטענות הנשמעות לגבי חברה אזרחית או אזרחים שאינם מעורבים שנפגעו במלחמה. ברור שישנם כאלה המסתייגים מחמאס ואינם משתפים איתו פעולה, אך ככלל מדובר בקולקטיב מגויס המשתף פעולה עם חמאס מרצון, מה שאִפשר לארגון הטרור להעמיק את אחיזתו בכל המרחב האזרחי ולפעול מתשתיות ומתקנים אזרחיים, כמו גם מבתי מגורים של אזרחים.

למרות זאת, ובהתאם למגמה של הדואליות שנוצרת בעזה ביחס לחמאס, ניכרת ביקורת מסוימת בעזה לגבי חלק מהיבטי הפעילות של ארגון הטרור ברצועה. כך למשל, כאשר נשאלו הנסקרים אם חמאס ואונר"א ארגון שפעילותו בעזה נשלטת במידה רבה על ידי חמאס מחלקים באופן שוויוני את הסיוע ההומניטרי, תושבים רבים הביעו אי שביעות רצון. 56 אחוזים מהנסקרים ציינו כי חמאס מחלק את הסיוע באופן "מפלה", לעומת 41 אחוזים שחשבו כי ארגון הטרור נוהג באופן "הוגן". אונר"א זכתה לציון עוד יותר נמוך: 70 אחוזים סברו שהסוכנות אינה מחלקת את הסיוע באופן הוגן.

אגב עניין הסיוע ההומניטרי, הסקר מספק נתונים שסותרים את הסיפור הרווח לגבי הרעב הכבד בעזה. בעוד שכמעט מחצית מהנסקרים ברצועה סיפרו כי ברשותם די מזון ליום או יומיים, כמעט 80 אחוזים סיפרו שביכולתם להגיע למקומות שבהם יש מזון, גם אם "בסיכון עצמי" או "בקושי רב". רק 4 אחוזים סיפרו על היעדר גישה מוחלט למזון. אחוזים גבוהים במיוחד גם ציינו כי יש להם גישה לתרופות ולנקודות הטענה לטלפונים.

קיצוניות ביו"ש וחולשת הרש"פ

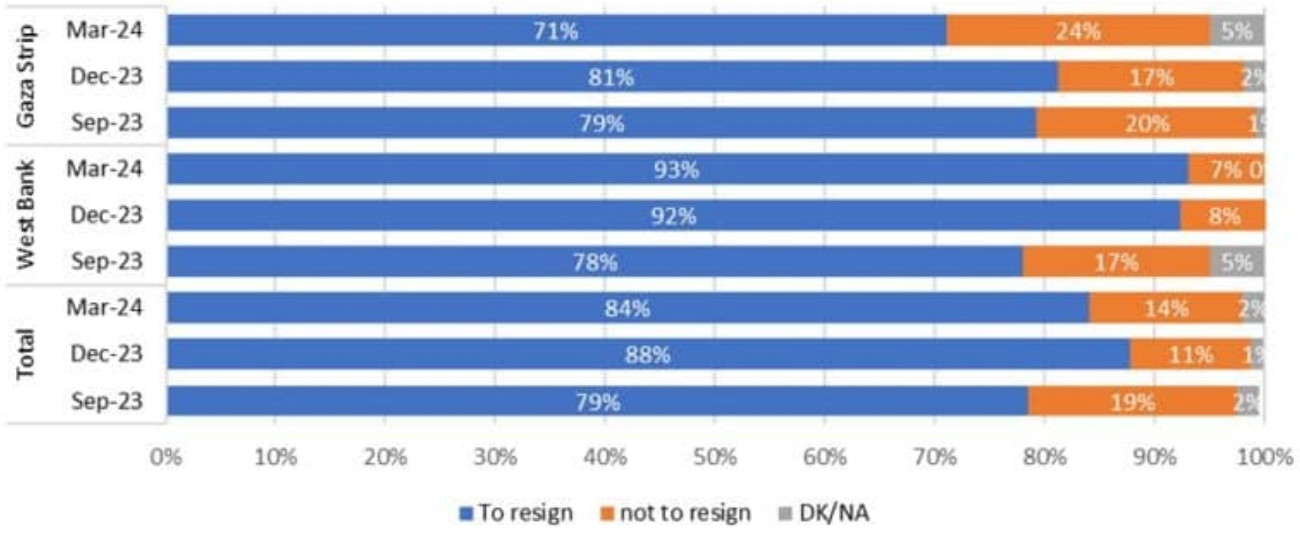
מגמה ברורה שעלתה מנתוני הסקר היא היעדר הרלוונטיות של הרשות הפלסטינית בעיני רוב האוכלוסייה, כולל ביהודה ושומרון. חולשתה ניכרת גם בהשוואה לחמאס, ובכלל. שלטונו של

אבו-מאזן נתפס כלא לגיטימי וכנטל על העם הפלסטיני. רוב עצום של הפלסטינים מעוניינים בהתפטרותו של נשיא הרשות אבו-מאזן. מגמה מטרידה אחרת היא שיעור תמיכה מדאיג שנמצא לחמאס דווקא בקרב הנסקרים ביהודה ושומרון שיעור תמיכה שעלה אפילו על זה שבקרב האוכלוסייה בעזה.

רוב מוחלט של הציבור הפלסטיני אינו מאמין שצפוי שינוי כלשהו במדיניות הרשות או בתנאי החיים ביהודה ושומרון כתוצאה ממינויו של מחמד מצטפא לראש ממשלת הרשות, והוא אף מתנגד לחילופי ההנהגה בראמאללה. רוב גדול עוד יותר רואה ברשות עצמה נטל עצום. תמיכת הפלסטינים, אם כן, נתונה לחמאס: ביהודה ושומרון התמיכה בארגון הטרור עומדת על 35 אחוזים, אף שזו ירידה משיעור התמיכה בדצמבר, כשאז היה 44 אחוזים. בפת"ח, מנגד, תומכים רק 12 אחוזים ממשיבי הסקר. בעזה הארגון החילוני דווקא זוכה לתמיכה גדולה יותר, 25 אחוזים, מול 34 אחוזים שבהם זוכה חמאס. חמאס, מכל מקום, נחשב לחלופה האהודה יותר.

מהסקר עולה גם כי אבו-מאזן, מנהיג הרשות הפלסטינית, אינו זוכה לאהדה כלל. שיעור התמיכה בו בקרב הפלסטינים נמוך במיוחד: 16 אחוזים מרוצים מתפקודו במלחמה, לעומת 81 שאינם מרוצים מהראיס. ביהודה ושומרון שיעור המרוצים עומד על 8 אחוזים בלבד ירידה מתוצאות הסקר של דצמבר, כשאז עמד שיעורם על 10 אחוזים. יתרה מכך, 84 אחוזים ממשיבי הסקר, כולל 93 אחוזים ביהודה ושומרון, דורשים את התפטרותו של המנהיג הפלסטיני הקשיש. אבו-מאזן, בעיני הפלסטינים, אינו אפשרות ממשית כלל להמשך המאבק להקמת מדינה פלסטינית. כך גם עולה משיעור התמיכה בקרב הנסקרים לאפשרות שאבו-מאזן הוא הפתרון האידיאלי להנהגה בעזה ביום שאחרי המלחמה: 18 אחוזים בלבד תמכו באפשרות הזאת, לעומת 63 אחוזים שהיו מעוניינים בהמשך השליטה של חמאס בעזה.

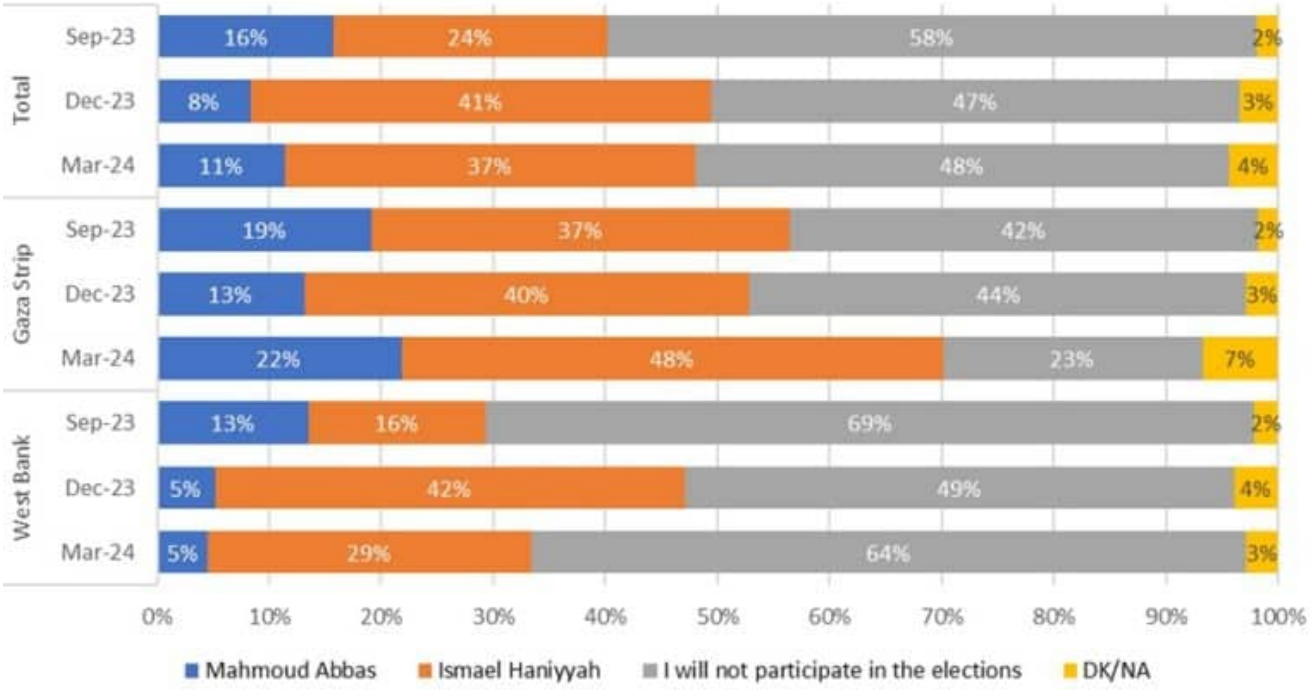
Figure (24): If it is up to you, would you want to have Abbas resign or not resign?

סקר מרץ, מכון PCPSR: עמוד 20

יתרה מכך, המגמה הזאת באה לידי ביטוי גם בשאלה שנגעה להצבעה של התושבים בבחירות היפותטיות, לו היו נערכות כיום. המועמד היחיד שיכול היה להביס בבחירות את אסמאעיל הניה בבחירות כאלה הוא מרואן ברע'ותי, הכלוא בישראל. אבו-מאזן, מחמד מצטפא וגם ראש הממשלה לשעבר מחמד א-שתיה היו מפסידים למנהיג חמאס אם היו מתמודדים מולו.

Figure (20): If new presidential elections are to take place today, and Mahmud Abbas was nominated by Fateh and Ismail Haniyeh was nominated by Hamas, whom would you vote for?

סקר מרץ, מכון PCPSR: עמוד 18

בהתאם, בעוד ש-62 אחוזים מהנסקרים בעזה אישרו את שביעות רצונם מתפקודו של חמאס במלחמה, שיעור גבוה יותר, 75 אחוז, של המשיבים ביהודה ושומרון ענה באופן דומה. כך גם באופן פרטני לגבי סנוואר: הוא זכה ל-52 אחוזי תמיכה מקרב תושבי הרצועה, אך ל-68 אחוזים של שביעות רצון אצל הנסקרים ביהודה ושומרון. במקביל, שיעור גדול יותר של נסקרים שהיו מעוניינים בהמשך שלטונו של חמאס בעזה נמצא ביהודה ושומרון 64 אחוזים, בסך הכול.

כפי שצוין קודם לכן, העמדות כפי שבאו לידי ביטוי בנתונים אלו מתחברות לתפיסה את הרש"פ כגוף לא רלוונטי ומושחת, כאשר במקביל תושבי יהודה ושומרון סובלים פחות מהעזתים ממתקפות ישראליות, ולכן אינם מפנים את טינתם לחמאס או סבורים שהחלטתו לצאת למתקפת 7 באוקטובר הייתה מוטעית. אך הנתונים מציינים מגמה חמורה יותר: לא מדובר בשימור מגמה אלא בהתחזקותה, שכן ביהודה ושומרון חלה הקצנה הולכת וגוברת ביחס לרעיונות של המאבק המזוין והתמיכה בחמאס. ההפרדה שניסתה לקבע ישראל בין תושבי יהודה ושומרון לעזתים לצורך ניהול הסכסוך אינה צולחת, לפי הסקר, שכן גם בעיני תושבי יהודה ושומרון פתרון שתי המדינות אינו המועדף. במקום זאת, גם הם מעדיפים את המאבק המזוין נגד ישראל ואת חמאס. כך, לו היה ארגון הטרור משתלט על הרשות כיום, לא בטוח שהיה זוכה לכתף קרה מצד

התושבים המקומיים, שכן גם הם תומכים ומאמינים בדרכו.

סיכום

נתוני סקר מרץ של המכון הפלסטיני מספקים ממצאים על עמדות הציבור הפלסטיני בהתייחס למנעד רחב של נושאים אקטואליים, הן ביהודה ושומרון והן בעזה. אך מעבר לכך הם מספרים לנו גם סיפור ומציירים תמונת מצב ברורה לגבי התודעה הקולקטיבית הפלסטינית באשר לסכסוך מול ישראל ואופן פתרונו. הנתונים גם מצביעים על קיבעון רעיוני פלסטיני, המבכר קו פעולה קיצוני על פני מתינות ופרגמטיזם והתמדה בכל הנוגע להיעדר הנכונות לביקורת עצמית.

מהסקר עולה שלמרות ביקורת נקודתית על חמאס בעניינים פרטניים, כגון אופן חלוקת הסיוע ההומניטרי ברצועה, ככלל ישנה שביעות רצון מתפקודו במהלך המלחמה ברמה הארגונית וברמה הפרטנית של מנהיגיו. כמו כן, הפלסטינים אינם מפנים עורף לחמאס ותומכים בו במספרים גדולים, למרות הסבל שגרמה להם המלחמה. יתרה מכך, תשובות הנסקרים מראות עד כמה האוכלוסייה העזתית מעורבת בפעילותו של חמאס, ועד כמה נטמע ארגון הטרור בקרב האוכלוסייה האזרחית ונהנה מתמיכתה, זו שנחשבת "תמימה" או "לא מעורבת". במקביל, הפלסטינים מעניקים את תמיכתם לגורמים חיצוניים שפועלים באופן דומה ומקדמים טרור ופעילות נגד ישראל, בין אם מדובר בחות'ים או בחיזבאללה, ומנגד הם סולדים מהרשות הפלסטינית, הנתפסת כמסואבת ומנותקת. לו היו נערכות כיום בחירות פלסטיניות, הזוכים האפשריים היחידים היו ראשי חמאס או המחבל המורשע מרואן ברע'ותי.

התפיסה הקולקטיבית הזאת בקרב הפלסטינים נובעת, כך משתמע מנתוני הסקר, מחוסר יכולתם לקבל אחריות על מעשי טרור, כגון זוועות 7 באוקטובר, והאשמת האחר – כמו "הכיבוש" או כמו ישראל, שרק היא נחשבת כמי שמבצעת פשעי מלחמה. הפלסטינים, כך נראה, גם סבורים שישנה עדיפות לשינוי שמבצע חמאס במציאות על פני הקיפאון והשמרנות שמייצגת הרשות ברמאללה. שינוי זה, מאמינים משיבי הסקר, הוא הדרך היעילה לעורר את מדינות העולם לסייע להם ולהעניק להם את מבוקשם. לפיכך, ישנה עדיפות ברורה בקרבם לטרור ולהרס, המביאים לשינוי מהיר ומשמעותי במציאות, אל מול הליכים איטיים, לעיתים קשים וממושכים, של בנייה קונסטרוקטיבית של מוסדות מדינתיים, שיח מדיני ודיפלומטיה.

לכן, על אף ירידה מסוימת על פי נתוני הסקר בתמיכה במאבק המזוין, ואפילו עלייה קלה בתמיכה בפתרון שתי המדינות – שני נתונים שלכאורה מעודדים, ואולי אפילו יכולים להוות תחילה של מגמה אמיתית, שנובעת מהפנמה של לקחי המלחמה – רוב הפלסטינים עדיין מצביעים על המאבק המזוין נגד ישראל כאפשרות המועדפת בעיניהם להשגת עצמאות. שליש מהפלסטינים אפילו מקדשים כערך העליון ביותר את זכות השיבה, שמשמעותה פירוק מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי ואי הכרה בזכות קיומה ככזו. במקביל, הסקר מלמד על הקצנה חדה שחלה בקרב הפלסטינים ביהודה ושומרון, אלה אשר אינם חיים תחת שלטון חמאס, שגישתם לסוגיה קיצונית יותר מזו של תושבי עזה. תהיינה הסיבות אשר תהיינה, התמיכה

הנרחבת בטרור ביהודה ושומרון וההקצנה המחריפה בשלל סוגיות שעל הפרק צריכה להדליק נורות אזהרה בישראל ובמדינות המערב.

בקצרה, נתוני הסקר מצביעים על תופעה מדאיגה בציבור הפלסטיני: תודעת המאבק המזוין, התמיכה בחמאס, חולשת הרשות והתמיכה בזוועות 7 באוקטובר הן חלק מתשתית פסיכולוגית קולקטיבית של ציבור זה. החברה הפלסטינית דבקה ברעיון פירוקה של מדינת ישראל באלימות ובטרור, ובאמצעות מימוש זכות השיבה כיעד חשוב יותר מהקמת מדינה פלסטינית עצמאית ומתפקדת בדרכי שלום. לפיכך, כל התקדמות בכיוון של חזון של שתי מדינות לאום, החיות בשלום זו לצד זו, מחייב שינויי עומק בתשתית הפסיכולוגית הקולקטיבית של החברה הפלסטינית והנהגתה. ממצאי הסקר מצביעים על כך שאנו עדיין רחוקים מאוד משם.